oli viibinud, et tsaari ülesandel valvata August II järele, kes kalduvusi avaldanud Rootsiga separaatrahu sõlmimiseks; samuti pidi P. kontrollima, et Vene abirahad Augustile õieti ära kasutataks. P.-i ülesandeks oli ka liitu Rootsi vastu laiendada; selleks tegi ta tagajärjetuid katseid 1702. a. viimasel veerandil Viinis. Diplomaatilise agendina kasutas Peeter Suur P.-it ka läbirääkimistel hetman Masepa'ga. Juulist 1703 peale oli P. jälle August II juures; ta sobitas oktoobris uue liidu Augusti ja Peetri vahel, seekord juba täiesti tsaari huvides. 1704. a. tegi P. tsaari ülesandel kahel korral tagajärjetuid katseid Preisi kuningat koalitsiooni tõmmata. Suvel 1704 oli P. Saksisse ja Poolasse saadetud Vene abivägede juhatajaks kindralleitnandi tiitliga, viibis augustis Varssavi tagasivõtmise juures rootslastelt ja juhtis hiljemini Pooseni ebaõnnestunud piiramist. 1705. a. alupoolel leiame P.-i uuesti tagajärjetutes läbirääkimistes Preisi valitsuse juures, siis Saksis, kus ta tsaari ülesandel viibis a. lõpuni. Kuigi osav intrigant, nagu enamjagu tolleaegseid diplomaate, oli P., peaasjalikult juba varemaltki ilmsiks tulnud iseloomu omaduste tõttu, põhjalikult ära rikkunud oma suhted Saksi hooviringkonna, ministrite ja kuninga enesega, teiselt poolt oli ta tülli läinud ka mõjukate tsaari usaldusmeeste, eriti Menšikoviga. See põhjustas P.-i vangistamise 19. XII 1705 Saksi ministrite poolt, kuigi ta oli võõra riigi teenistuses, ettekäändel, et ta (ehkki tsaari nõusolekul) üht Saksis seisvat Vene väeosa tahtnud anda keisri teenistusse. Tsaar piirdus ainult pealiskaudse protesteerimisega. Alt-Ranstädti rahu põhjal 14. IX 1706 anti P. Augusti poolt välja Karl XII-le. Viimase käsul surmati P. Rootsi äraandjana 30. IX 1707 Kasimiris (Poolas) rattal.

A. Buchholtz, Beitr. zur Lebensgeschichte J. R. P.-s (1893); O. Wernich, Der Livländer J. R. P. (1849); O. Sjögren, J. R. P. (1882); (Bernoulli) P.-s Berichte I–III (1792–97); C. Hallendorff, Bidrag t. d. stora nordiska krigets förhistoria (1897); F. F. Carlson, Sveriges historia under Carl d. XII-s regering I—II (1881—85); Seraphim, Livl. Gesch. II[II], lk. 373—94, 492—540; W. Wulffius, Studien zur Gesch. P.-s u. d. nord. Krieges (Mitt. XXIII, 1924—26, lk. 246—67); N. Treumuth, Patkuli küsimus Riia konvendil 1700. a. juuni- ja juulikuus (Ajalool. Ajakiri 1927). *J. V.*

PATTINER, Heise, reformatsiooniaegne Tallinna raehärra ja bürgermeister, pärit arvat. Mainzi ppiiskopkonnast Duderstadt'ist, mille ühte kirikut mainib oma testamendis. Tallinnas on ta alates umb. a. 1500 raehärra ja haigemaja hooldaja, a.-st 1520 bürgermeister. Reformatsiooni ajal jäi P. truuks katoliku kirikule. Kuigi gildid ja mustpead olid otsustanud ka rae liikmeile keelata osavõttu »silmakirja-messidest« Toomkirikus ja Michaeli kloostris, jätkas P. neil messidel käimist; et ta sellest hoolimata püsis oma ametis, tõestab raeringkondade usulise käärimise vähemat pinevust võrreldes laiema kodanikkude kihiga. Heategevate asutiste valitsejana on P. tegev olnud mitte ainult Tallinnas. A. 1518 määrab ta annetusi St. Clara kloostrile Tartus, mida mainitakse veel a. 1535. Oma a. 1535 koostatud testamendis määrab ta annetusi reale kloostreile, millede edasipüsimine hoolimata reformatsioonist on seega tõestatud, nii Rakvere, Viljandi, Lemsalu, Kokenhuseni ja Hasenpothi kloostreile. Ta oli Saage (Saha?) mõisa omanik Harjumaal. — P.-i surma-a. pole teada; igatahes ei mainita ta nime ürikuis peale 1535. a.

F. G. v. Bunge, Die Revaler Rathslinie (1874); Arbusow, Einf.; d. Ref.; SB Riga 1913, lk. 120 jj.; P.-i testament a.-st 1535 Tallinna linna arhiivis. — Vrdl. ka J. Siebert, H. P. (ajalool. novell, ilm. a. 1908). *O. G.*

PAUCKER, Carl Julius Albert, õigusteadlane ja ajaloo-uurija, sünd. 22. IV 1798 Simuna kirikumõisas kirikuõpetaja pojana, õppis 1815—17 Tartu ülikoolis õigusteadust, omandas a. 1818 Göttingenis dr. astme õigusteaduse ja 1819 Jeenas filosoofia alal ja oli a.-st 1819 alates Viru ja Järva meeskohtu sekretär, andudes vabal ajal kirjanduslikule ja teaduslikule tegevusele. A. 1834 valiti P. Eestimaa rüütelkonna poolt Baltimaade seadustekogu koostamiseks moodustatud komisjoni liikmeks, kellena ta välja töötas erilise kohtupidamis-korra kava Eestimaa jaoks. 1836—39 töötas P. Peterburis keisri kantselei II osak. juures loodud Baltimaade eriseaduste revisjonikomisjonis, alates 1837. a.-st Eestimaa vähemate linnade ja Narva esindajana. 1840. a. nimetati ta Eestimaa kuberm. prokuröriks. P. suri 22. XI 1856 Tallinnas rõugesse. — P. on koostanud peale rohkearvuliste õigusteadusliku sisuga teoste rea töid Eestimaa ajaloo alalt, olles esimesi pioneere kohaliku ajaloo allikate avaldamisel. Püsivalt arhiivides töötades kogus P. laiaulatuslikke materjale keskaegse Eestimaa ajaloo, genealoogia, mõisate ajaloo j. m. kohta ja omab seetõttu teatavat tähtsust Eestigi ajalooteaduses. Tema teostest, mis mitmeti ebakriitilised, on nimetamisväärt: Der Güterbesitz in Ehstland z. Z. d. Dänen-Herrschaft... (Tallinna, 1853); Ehstlands Landgüter u. deren Besitzer z. Z. d. Schweden-Herrschaft. I. Harrien (Tall., 1847),